
Catalunya i el sentit de la cultura

XAVIER PERICAY*

¿PODEM parlar de l'existència a Catalunya d'un model cultural? Així, a primer cop d'ull, jo diria que no. Si entenem per model un sistema

articulat que respon a uns determinats principis teòrics i es concreta en un seguit de realitzacions pràctiques, degudament pautades en el temps, jo diria que és impossible trobar, en el camp de la cultura i després de 23 anys complerts de pujolisme –o, si ho prefereixen, després d'un quart de segle de governs autonòmics–, res que s'assembli a un model. En tot aquest període, només hi sé veure una excepció: el primer mandat de Jordi Pujol com a president de la Generalitat, durant el qual hi va haver, ni que fos en estat embrionari, una certa voluntat d'institucionalitzar la cultura, de posar els fonaments del que hauria pogut ser, a la llarga, un model cultural. Però l'experiment Cahner va fracassar, no tant pel seu dirigisme –fins a cert punt inevitable quan es pretén fer política des del poder– com per les dosis no gens menyspreables de sectarisme de què aquest dirigisme anava acompanyat. I va venir l'època Rigol, la de la cultura assembleària que semblaven reclamar tots els que havien estat exclosos en el quadrienni anterior. I també va fracassar, aquesta vegada abans i tot que s'acabés el mandat del conseller. Però, és clar, vist amb la perspectiva dels anys, aquest fracàs no va ser més que un fracàs relatiu, en la mesura en què va fer evident com el fracàs de la cultura duia aparellat el triomf del pujolisme. Que l'experiment de Joan Rigol, amb els seus pactes culturals i les seves comissions per la modernitat, acabés com va acabar, va servir per demostrar, amb la força dels fets, que tan dolent era el model Cahner com el model Rigol, i que el millor era, sens dubte,

---

* Escriitor.

privar-se de model. Qui repassi els noms de tots els consellers de Cultura que han ocupat la poltrona de llavors ençà –Joaquim Ferrer, Joan Guitart, Joan Maria Pujals, Jordi Vilajoana– i miri de dir després quina variant de conseller li sembla menys grisa, tindrà moltes dificultats per decidir-se. Excepte Joan Maria Pujals, una mena de Cahner rediviu, tots els altres personatges van representar el seu paper a la perfecció. I Pujals, l'únic que no ho va fer, va acabar pagant amb l'ostracisme polític la gosadia d'enfrontar-se a les majors americanes i a Josep Maria Flotats, la majoreta catalana –ens agradi o no, els catalans no passem del diminutiu– en qui la cultura oficial havia invertit tots els estalvis i les il·lusions de quinze anys llargs de pujolisme.

Però que aquest *laissez faire* fos conscient i volgut, que l'absència de model fos acceptada com el millor model possible, no significa que a la cultura oficial no hi hagi hagut, durant aquest quart de segle, determinades polítiques sectorials –i fins i tot alguna estratègia al darrera– que les bones ànimes del país poden haver confós amb una mena de sistema articulat. Penso, per exemple, en la creació d'infraestructures culturals –el que s'ha convingut d'anomenar «política de la pedra»–, i també en la mateixa política lingüística. Amb tot, convé tenir present que aquestes polítiques, a les quals em referiré tot seguit, ni tan sols permeten establir una comparació entre l'obra de la Generalitat contemporània i la de la Mancomunitat de Prat de la Riba i Puig i Cadafalch. Vull dir que els resultats d'aquesta comparació en l'ordre de la cultura són tan desiguals, tan favorables a l'autogovern que van viure els nostres avis –tot i les objeccions que sens dubte es poden posar a la institucionalització portada a terme pel noucentisme–, tan humiliants, en suma, pels seus néts, que fins i tot fa vergonya haver de recordar que la Mancomunitat no va disposar ni de la meitat del temps ni de la meitat de les competències de què ha disposat fins ara l'actual Generalitat.

Deia més amunt que, si bé no es pot parlar, al meu entendre, de model cultural, sí que es pot parlar de polítiques sectorials –i fins i tot d'alguna estratègia– vinculades amb la cultura. L'anomenada «política de la pedra» és una de les que més s'acostumen a retreure quan del que es tracta és de presumir del que s'ha fet. No hi ha dubte que al llarg de 25 anys a Catalunya s'ha construït molt. Segurament molt més del que calia si es té en

compte el nivell de consum cultural del país. I, segurament, s'ha fet d'una manera anàrquica, duplicant infraestructures en determinades parts del territori i en determinats àmbits culturals, i deixant que d'altres seguisin tan desvalguts com sempre. Crec que el cas del teatre a Barcelona exemplifica prou bé el que estem dient: es projecta un Teatre Nacional, un nou Teatre Lliure, un nou Institut del Teatre, una Ciutat del Teatre, etcètera, amb el pretext que el públic no para de créixer i els espais teatrals són insuficients. Quan tot això està en marxa, quan bona part d'aquests equipaments ja estan inaugurats, resulta que el públic para de créixer. I, llavors, tots a córrer. Perquè la construcció d'un nou equipament no suposa només el cost de l'obra pública –això, al capdavant, un cop s'han trobat els diners ja no planteja cap problema–, sinó, sobretot, una despesa pressupostària fixa i constant relacionada amb el seu manteniment. És a dir, que tota iniciativa d'aquesta mena que no troba el públic previst representa per l'administració, cada dia que passa, un forat econòmic més i més gran.

Però, a l'hora d'avaluar aquesta «política de la pedra», s'han de tenir en compte dos factors més. D'una banda, s'ha de tenir en compte que no és la resultant d'una sola acció de govern, sinó de l'esforç més o menys concertat de totes les administracions que actuen sobre un territori concret. Això, que a força de produir-se ja sembla la cosa més natural del món, no deixa de ser una anomalia –una més– del país. Qui té la gran majoria de les competències en cultura –i, doncs, els diners corresponents– és el govern de la Generalitat; els ajuntaments i les diputacions –els consells comarcals no hi pinten gran cosa– paguen per amor al territori que els toca gestionar i haurien d'assumir, en conseqüència, un paper subsidiari. Per veure fins a quin punt aquesta manera de fer de la Generalitat és parasitària, n'hi ha prou de comparar, en termes percentuals, el seu pressupost en l'àrea de cultura amb el de l'Ajuntament de Barcelona, la segona institució del país: la relació, en termes percentuals, és, si fa no fa, d'1 a 4. A favor de l'Ajuntament, és clar. I no s'hi val a retreure que la Generalitat també inverteix en patrimoni a través de l'1% del Departament de Política Territorial i Obres Públiques, perquè llavors també hauríem d'afegir en la nostra comparació la part alíquota del Ministeri de Foment i la considerable partida pressupostària que dedica a aquest capítol la Diputació de Barcelona.

Aquest és el primer dels factors que cal tenir en compte a l'hora d'avaluar aquesta «política de la pedra». L'altre té a veure amb el fet que les inversions en infraestructures culturals no són més que una fracció del total d'inversions que s'han fet a Catalunya al llarg d'aquest quart de segle. Vull dir que aquí, igual com ha passat a la resta d'Espanya, fa 25 anys que recollim el fruit del procés de descentralització conegut com l'Estat de les Autonomies. I és lògic que aquest procés comporti una major atenció cap a les necessitats del territori. Però no tan sols en cultura: en sanitat, en educació, en esports, en assistència social, i en tants altres camps en els quals les velles estructures de l'Estat eren deficitàries. Ara, tampoc s'hauria d'exagerar en aquest sentit; tampoc s'hauria de caure en l'error de considerar que els prop de 40 anys de règim dictatorial van representar una mena de parèntesi en la història de Catalunya que val més oblidar. Oblidar és un mal costum, sobretot si serveix per amagar-se determinades evidències que costen de pair. La primera és que la Dictadura va existir i que el dictador, a pesar dels esforços que es van fer perquè no fos així, va morir al llit, entubat pel seu propi gendre. La segona és que durant els anys del franquisme també hi va haver una «política de la pedra»; en cultura, i en la resta de camps als quals m'he referit més amunt. I que algunes de les seves realitzacions continuen sent en aquests moments un referent inevitable. Per posar un exemple: el 14 d'abril de 2003 vam celebrar el 60è aniversari de la fundació del Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona. I encara que l'èmfasi, més que no pas en el 43 de l'any, es va posar en el 14 del dia –i en tot allò que la data segueix simbolitzant avui–, el fet és que el museu va ser inaugurat quan feia tot just quatre anys que s'havia acabat la guerra civil. És a dir, quan, segons la cultura del catalanisme –i de l'antifranquisme–, aquest país era un país on no passava res, un país dorment, sense vida.

Deixem-nos, però, de pedres i ocupem-nos de la llengua. En singular, és clar. Si una cosa ha marcat la cultura catalana del final de segle –la cultura oficial, s'entén; la del mercat, la dels negocis, ha anat fent el seu curs i s'ha mogut al marge, en castellà– és la llengua. Però l'ha marcat d'una manera molt diferent de com va marcar-la als anys deu i vint del segle passat, quan Prat de la Riba va encarregar a Pompeu Fabra que tirés endavant el procés de normativització del català, i quan Fabra,

juntament amb Ors i Carner, va posar els fonaments del que havia de ser una llengua de cultura. (Que em perdoni el lector si recorro a una expressió tan impròpia dels temps que vivim; ha de tenir en compte, però, que l'he usada per referir-me al passat). No: en el camp de la cultura, i en el de l'ensenyament, i en tots els camps de l'activitat pública, aquests últims 25 anys el català no ha estat altra cosa que la llengua del poder, el segell necessari, la contrasenya imprescindible. I res més. Lamentablement.

No em correspon aquí aventurar si, amb una altra política, la llengua catalana hauria pogut ser una altra cosa; sí constataré, però, que l'única bandera que ha onejat a la seu del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya ha estat la bandera de la política lingüística. Que aquesta ha estat l'única política que s'ha dut a terme en aquest departament, em sembla que no admet dubte. Ara, que aquesta política pugui equiparar-se, sense més ni més, a un model cultural, ja costa més de creure. I si costa de creure no és tant per la presència del substantiu com per la pertinença de l'adjectiu que l'acompanya. Vull dir que, així com la política que s'ha fet en el terreny de la llengua respon fins a cert punt a una certa estratègia, a un sistema articulat –encara que els principis teòrics i les realitzacions pràctiques s'hagin anat adaptant a les circumstàncies de la vida, sempre ondulant–, resulta impossible trobar-hi la cultura enlloc. De fet, una de les absurditats més notòries de l'acció de govern de la Generalitat durant aquestes dues llargues dècades ha consistit justament a mantenir la política lingüística en el Departament de Cultura, en comptes d'adscriure-la al de Presidència, que és on li tocava estar des del primer dia. Sospito que la culpa d'aquest estat de coses la va tenir en gran part el nomenament de Cahner el 1980 –per molt que aquest estat de coses fos coherent amb l'esbós de noucentisme programàtic degut al primer conseller del ram–, però, d'ençà del seu cessament, res no justificava la perpetuació d'un despropòsit d'aquesta mena. Si la política lingüística s'hagués deslligat de la política cultural, s'hauria reconegut a la llengua –a qualsevol llengua– el seu valor eminentment instrumental. Però no tan sols això: també s'hauria pogut donar a la cultura un sentit ple i, sobretot, ampliar-ne l'abast a tota la societat catalana. És a dir, s'hauria pogut admetre, des del primer moment, que la cultura catalana no podia ser altra cosa

que el conjunt de la cultura que eren capaços de produir els ciutadans d'aquest país, vinguessin d'on vinguessin, perseguissin el que perseguissin, i ho fessin en la llengua que ho fessin.

Lluny d'això, la identificació deliberada entre llengua i cultura només ha servit per supeditar la segona a la primera, per fer que la cultura perdés la seva autonomia i es desdibuixés del tot fins a esdevenir un instrument més de la pretesa –en les dues accepcions de la paraula– normalització lingüística. No és estrany, doncs, que aquesta ingerència constant de la llengua hagi convertit l'idioma, als ulls dels ciutadans, en el burot que els pot barrar el pas a la cultura –sense el català no hi ha subvencions, és a dir, possibilitat d'existir; sense el català no hi ha premis ni reconeixement, és a dir, possibilitat d'ascendir–, però també en la patent de cors que els permet navegar lliurement per les aigües residuals d'aquesta mateixa cultura –pel simple fet de ser dit, escrit, cantat o recitat en català, qual-sevol producte cultural ja ha superat amb èxit el control de qualitat–. No costaria gaire retreure aquí un munt d'exemples de la perversió inherent a aquesta política; amb tot, per no allargar més aquesta part de la meua exposició, em limitaré a citar-ne un: el d'aquell curtmetratge d'El Tricicle al qual es va negar un premi oficial per raons lingüístiques. El curt era mut, per cert; però duia un títol en castellà.

Al meu entendre, doncs, si bé no es pot parlar de l'existència d'un model cultural a Catalunya, sí que es pot parlar d'una determinada estratègia per situar la llengua com l'únic referent de la cultura que s'ha promogut al llarg de 25 anys des de les instàncies oficials del país –una cultura folklòrica i provinciana, amb alguna flamarada de sentit comú, que ha cohabitats, per sort, amb una cultura viva, canviant, oberta a la realitat i a les lleis del mercat, i feta majoritàriament en castellà–. I no s'hi val a dir que tot plegat és fruit de la inexperiència, de la necessitat d'improvisar una mena de patró *ad hoc* que convingués a les característiques d'una cultura com la catalana. Els responsables d'aquest desgavell no tenen ni tan sols aquesta excusa, ja que no han improvisat gens ni mica: al contrari, durant tot aquest període no han deixat de mirar-se al mirall, però no en el de la tradició que els precedia, ni tampoc en el de la realitat que els envoltava, sinó en el que els oferia el Quebec, qui sap si amb la secreta esperança que al binomi llengua-cultura s'hi pogués afegir, amb el temps, una tercera pota nominal, la de la independència. M'imagino que a hores d'ara, quan

tot indica que en aquella part del Canadà s'ha desfet –i ben desfet– el trinomi, aquests mateixos responsables s'ho pensarien dues vegades abans d'embarcar la cultura del país en una aventura semblant. O potser no.

II PERÒ, en fi, deixem estar l'ahir i concentrem-nos en el demà. ¿Com hauria de ser la cultura catalana del futur perquè es pogués parlar realment d'un canvi, si no de model, sí, com a mínim, d'etapa? Doncs jo crec que s'haurien de complir tres condicions. En primer lloc –i no segueixo cap ordre d'importància–, la cultura catalana hauria de renunciar a tenir tractes amb el nacionalisme; o, com a mínim, a tenir-hi un tracte preferent. (Per dir-ho clar: hi hauria de tenir els mateixos tractes que pot arribar a establir amb el feminisme, la maçoneria o l'espiritisme –i no segueixo, tampoc, cap ordre d'importància–). En segon lloc, la cultura catalana hauria de posar l'accent en la durada, en la permanència, en la transmissió, en la continuïtat, i limitar-se a guardar les formes cada vegada que se senti envaïda pels efluis incerts de la contemporaneïtat. I, a l'últim, la cultura catalana hauria de negar-se a mantenir amb l'artista –o, si ho prefereixen, amb el creador en minúscula– cap relació viciada que pugui donar a peu a la creença que l'Estat està ampliant, de manera subreptícia, la nòmina de funcionaris.

Pel que fa a la primera condició, tornaré a comparar els temps que corren amb els que corrien cent anys enrera, si bé aquest cop no em fixaré en el conjunt de l'obra cultural de la Mancomunitat, sinó tan sols en una part, en les obres produïdes pels literats del moment. (El fet d'agafar la literatura com a referència i de posar-la en relació amb la cultura d'avui no em sembla fora de lloc, sobretot tenint en compte que la cultura del país girava llavors al voltant de la lletra impresa). Doncs bé, jo diria que el problema més gros que té plantejat la cultura catalana a començaments del segle XXI és el mateix que tenia plantejat la literatura catalana –i, en concret, la prosa– a començaments del segle XX. I diria també que, en tots dos casos, la causa del problema és el nacionalisme.

Amb l'objectiu de fer-me entendre, recorreré a una conferència que Gabriel Ferrater va donar a la primavera de 1967 a la Universitat de Barcelona, i en la qual explicava, de forma prou convincent, per què no hi havia

hagut a la Catalunya del primer quart del nou-cents una prosa moderna, i per què no havia existit, fins a l'aparició de Josep Pla, cap prosista digne d'aquest nom. Segons Ferrater, així com els prosistes francesos i russos del XIX havien aconseguit generar les novel·les que havien generat perquè tenien plena consciència de les transformacions i dels conflictes socials del seu temps –i així ho reflectien a les seves obres–, els escriptors catalans del vuit-cents no acostumaven a tenir una percepció de la pròpia realitat i dels conflictes que aquesta realitat amagava. I si mai la tenien, no vivien els conflictes com un problema intern, susceptible de ser abordat d'una manera crítica, sinó que capgiraven la naturalesa dels conflictes i convertien el problema en un afer entre Catalunya i l'enemic de fora, contra el qual només es podia fer causa comuna: «[...] a Catalunya aquest conflicte era molt més atenuat i els escriptors podien no adonar-se'n, i, sobretot, sobretot –aquí ve el greu– que ho podien interpretar com un conflicte no pas interior a la societat catalana, sinó –i ara caiem un altre cop en el que jo quasi en diria el mal crònic de la literatura catalana moderna, que és el catalanisme. Podien interpretar les discòrdies socials intra-catalanes com una discòrdia entre Catalunya i la resta d'Espanya; és a dir que ho podien interpretar com si la seva obligació fos justament de construir un front únic, una unitat catalana en relació a la resta d'Espanya». (Ferrater, p. 233).

Em sembla que val la pena recordar que aquestes paraules de Ferrater són de 1967 –o sigui, que van ser pronunciades en ple franquisme i en ple antifranquisme– i que el seu autor, vista la trajectòria pública que l'avalava, no pot ser tingut per un anticatalanista, sinó més aviat al contrari. Aclarit això, em permeto dir que aquest mal crònic de la literatura catalana a què es referia Ferrater fa més de 35 anys no ha perdut, al meu entendre, la seva cronicitat, ni en el camp de la literatura, ni en el més general de la cultura. I que, de la mateixa manera que el catalanisme del passat va impedir que els escriptors catalans disposessin d'una prosa apta per descriure la realitat i els seus conflictes –ja que, o no els convenia descriure'ls, o no en veien la necessitat–, el nacionalisme del present –que no és altra cosa que el catalanisme del passat, portat a l'extrem de la caricatura– ha tirat per la borda aquests 25 anys d'autogovern en la mesura en què ha convertit la cultura catalana en un instrument totalment deslli-gat de la realitat i totalment inapte, doncs, per interpretar-la i reflectir els

seus conflictes. És per això que em sembla imprescindible que la cultura catalana del futur renunciï a tenir tractes amb el nacionalisme –o, com a mínim, a tenir-hi un tracte preferent–. Si la cultura és essencialment conflicte –i la cultura, aquí i a tot arreu, sempre serà conflictiva pel simple fet de voler-se lliure, de pensament i d’actuació–, ¿com pot haver-hi cultura en un país on no es reconeix formalment altre conflicte que el de la identitat nacional?

La segona condició que s’hauria de complir perquè la cultura catalana experimentés un canvi de debò està relacionada amb la necessitat de fer descansar la cultura en un factor com el temps –no pas entès com a instantaneïtat, és clar, sinó com a durada, com a evolució–, i això comporta restituir a la memòria la funció que sempre ha tingut en la tradició occidental –tradició que, al capdavall, ens agradi o no ens agradi, sembla que és la nostra–: una funció constitutiva de cadascun dels individus que formen el cos social, una funció que germina en el camp educatiu i pot arribar a adquirir la màxima esplendor en el cultural. Si el model que es promou s’orienta cap a aquesta sedimentació dels coneixements, fruit d’un procés sostingut de transmissió i d’aprenentatge, la innovació vindrà tota sola, per poc que els artistes disposin també d’un ambient favorable al lliure exercici de la crítica, i dels mecanismes adequats –públics i privats– de producció, distribució i exhibició de les seves obres. I és que, en termes de continuïtat, tan important és la formació especialitzada com l’existència d’unes empreses culturals assentades i competitives. El que no pot ser és que la majoria de músics de l’Orquestra Simfònica de Barcelona i Nacional de Catalunya s’hagin format a l’estranger i que això no sigui més que un reflex de la crisi en què es troba l’educació artística, o que una de les conseqüències més visibles d’aquest quart de segle de cultura autonòmica sigui la pràctica liquidació dels sectors empresarials cinematogràfic i discogràfic, uns sectors que –recordem-ho– havien estat el punt de referència peninsular a la dècada dels seixanta i dels setanta. Per molts esforços i diners que hi aboquin les administracions, d’aquestes dues solucions de continuïtat –i es tracta només de dos exemples de ruptura– costarà molt recuperar-se’n.

No voldria que se’m malinterpretés, o que algú desitjés de tirar a terra totes les estàtues del passat –i d’aquests iconoclastes, no en falten últimament– veïés en les meves paraules una ocasió propícia per continuar

l'enderroc. Apostar per la continuïtat no significa renunciar a les aportacions pròpies i foranes que han de fer possible l'imprescindible procés de renovació del que se'ns ha llegat; vol dir, simplement, que, sense la base heretada, tota espurna de contemporaneïtat no és més que un foc d'encenalls. I aquesta base heretada no està constituïda només per l'obra dels avantpassats: són, sobretot, segles i segles de cultura ben o mal païda. Quan algun d'aquests diletants contemporanis es creu amb dret a perpetrar una obra qualsevol pel simple fet que ell és artista i que el fruit del seu ventre sent la terrible necessitat de venir al món, l'única manera de parar-li els peus i evitar el naixement de la criatura és recórrer a l'autoritat dels clàssics. I un clàssic no és altra cosa que l'autor d'una obra sense fi, inacabable, d'una obra que mereix ser vista, escoltada, llegida, tocada o ensumada tantes vegades com sigui possible. És per això que hem de procurar que aquest sistema de referència que ens serveix de guia enmig de la selva dels temps moderns es vagi transmetent de generació en generació, degudament enriquit per totes les adherències que el cultiu de la cultura hi hagi anat deixant.

Un dels perills d'aquesta nova etapa cultural és sense dubte el de sacralitzar l'artista. Després de dues llargues dècades en què l'artífex de la creació artística ha passat sense pena ni glòria pels corredors de la cultura autonòmica –hi ha hagut excepcions, és clar: la principal, la del teatre català, que ha construït un verdader *star system* local i comarcal amb l'ajuda inestimable de la televisió–; després d'aquestes dues llargues dècades de cultura somorta, deïa, sembla que ha arribat l'hora, per fi, del reconeixement. Si tot va com sostenen els experts demoscòpics que ha d'anar, a partir de la tardor vinent el país pot estar governat pel Partit dels Socialistes de Catalunya, o per una coalició encapçalada per aquest mateix partit. ¿Canviarà el model cultural? ¿Canviarà la cultura? Doncs és molt probable que sí, per poc que l'obra de govern empresa pels nous responsables polítics respongui als preceptes que ells mateixos van elaborar ara fa quatre anys, quan semblava que el canvi era qüestió de dies. D'aquests preceptes n'ha quedat, per sort, memòria escrita: *El Llibre Blanc de la cultura a Catalunya* (PSC, 1999) la primera anàlisi exhaustiva de l'estat de la cultura catalana, i el primer document que planteja, de forma inequívoca, un programa d'acció cultural per aquest país. Es tracta de 121 propostes, que abasten tots els sectors de la cultura i carre-

guen sobre l'Estat –o, més ben dit, sobre la seva representació territorial– la responsabilitat de tirar endavant el procés de construcció d'un Estat cultural. Sí, la construcció d'un Estat cultural, perquè en el rerafons del programa, i en la mateixa superfície de moltes de les propostes, s'hi percep el convenciment que la cultura és l'ànima de l'Estat –i la solució de bona part dels seus mals– i s'hi endevina, doncs, la voluntat de convertir-la en l'instrument central de l'acció política del nou Govern de la Generalitat.

La primera reflexió que em suscita un horitzó cultural d'aquesta mena té a veure amb la naturalesa del model que hi ha al darrera. Si al llarg d'aquest quart de segle ens hem emmirallat en el paisatge quebequès –encara que hagi estat per raons de política lingüística–, tot indica que d'aquí a no gaire ho podem fer en un paisatge molt més pròxim i no tan inhòspit: en el paisatge cultural francès. Aquest és, sens dubte, el model en el qual es basa *El Llibre Blanc de la cultura a Catalunya*. El canvi consistiria, doncs, a pendre com a referència, no ja un projecte d'Estat, sinó l'Estat mateix, cosa que revela una ambició molt superior a la demostrada pel règim encara vigent. Però també revela –no ens enganyem– una tirada al somni: al capdavall, si alguna cosa som en relació amb el concepte d'Estat és un projecte, i no pas una realitat; i convé tocar de peus a terra. És a dir, el que guanyaríem en el camp de la llengua –deixar-la en pau, bàsicament, i no barrejar-la amb la cultura–, ho podríem perdre en el de la cultura. Perquè –i aquesta és la segona reflexió que em suscita un horitzó d'aquesta mena– el model francès, el model d'Estat cultural creat per André Malraux, impulsat per Georges Pompidou i entronitzat per François Mitterrand a través del ministre Jack Lang, ha acabat convertint la cultura francesa en una cultura de segon ordre, proteccionista, grotescament antiamericana, suposadament democràtica i manifestament relativista –sota els lemes «tot és cultura» i «totes les cultures són bones»–, oberta a la comercialització –és evident que amb els pressupostos públics no es pot mantenir el tren de vida cultural al qual s'aspira– i atenta, sobretot, a protegir la gallina de la creació i tots els seus pollets, com més va més abundosos.

I és aquest últim aspecte –un aspecte visible ja en la manera de fer de les nostres administracions públiques, i relacionat amb la tercera condició que hauria de complir, al meu entendre, la cultura catalana del futur–,

el que caldria evitar de totes totes. La sacralització de l'artista porta de dret a la seva dependència crònica de l'Estat, és a dir, a la seva anul·lació com a individu, com a ésser pensant dotat d'un judici propi. A partir del moment que l'Estat considera que la seva funció és mantenir els creadors –i les formes de manutenció són múltiples: càrrecs, beques, subvencions, premis, etcètera–, els creadors se senten autoritzats a reclamar una manutenció vitalícia. I si l'Estat s'hi nega, el creador es posa a fer el ploricó i, si molt convé, engega la marranada. I com que no es tracta de tres o quatre ploraners, sinó d'una bona colla, acaben fent soroll. D'aquí ve que l'Estat –a qui treuen de polleguera aquestes manifestacions públiques generosament amplificades pels mitjans de comunicació– s'estimi més cedir d'entrada als precs i estalviar-se el maldecap posterior. I d'aquí ve, és clar, que acabi convertint tots aquests ciutadans, de forma més o menys subreptícia, en funcionaris de la cultura. La conseqüència última de tot aquest procés és, no cal dir-ho, que el creador, quan crea, no crea altra cosa que allò que convé a qui el paga i el manté. A l'Empordà, per dir això mateix, recorren a una frase prou expressiva: qui té el cul llogat, no seu quan vol.

||| ARRAN de l'acte de lliurament del Premi Cervantes, li van

preguntar a José Jiménez Lozano quin sentit tenia per ell la cultura. Jiménez Lozano, vell periodista i autor d'un munt de llibres en què ha cultivat tots els gèneres, va contestar dient que la cultura, al seu entendre, servia per lluitar contra la banalitat, i sobretot per evitar l'embrutiment que es deriva, de forma inexorable, d'aquesta banalitat. I va afegir que una persona educada des de petita en els valors de la civilització occidental, que s'ha imbuït d'aquesta cultura, ho té molt més difícil que una altra per convertir-se en un malvat. Que així sigui. I que a Catalunya, en el futur, puguem dir, si no una cosa millor, sí com a mínim el mateix en relació amb el sentit de la cultura.

BIBLIOGRAFIA

Ferrater, Gabriel: *Conferències de literatura catalana*, curs 1966-1967, Universitat de Barcelona, Càtedra de Llengua i Literatura Catalana, material mecanografiat, Barcelona.

PSC (PARTIT DELS SOCIALISTES DE CATALUNYA) (1999): *El Llibre Blanc de la cultura a Catalunya. Un futur per a la cultura catalana*, Edicions 62, Barcelona.